

POSTANOWIENIE

Dnia 19 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku E. Z. K.
przeciwko [...] Szkole Wyższej w W.
o wynagrodzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 maja 2020 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 29 listopada 2018 r., sygn. akt XXI Pa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 1350 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy w W. wyrokiem z dnia 29 listopada 2018 r. oddalił apelacje wniesione przez powódkę E. Z. K. oraz pozwaną [...] Szkołę Wyższą w W. od wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 13 lutego 2018 r., którym zasądzono od pozwanej na rzecz powódki kwotę 4.536 zł tytułem wynagrodzenia za pracę wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 12 maja 2016 r. do dnia zapłaty, oddalono powództwo w pozostałym zakresie oraz rozstrzygnięto o kosztach postępowania w sprawie.

Powódka E. Z. K. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 29 listopada 2018 r., zaskarżając ten wyrok w

części objętej punktem 1, to jest oddalającej apelację powódki w zakresie zasądzenia kwoty wynagrodzenia za pracę powódki (ponad kwotę zasądzoną przez Sąd pierwszej instancji) i zarzucając mu w tym zakresie naruszenie prawa materialnego, to jest art. 18 § 2 k.p. w związku z art. 9 k.p., art. 65 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p., art. 29 § 2 k.p., art. 77 k.c. i art. 42 k.p.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na występowanie w sprawie zagadnienia prawnego sprowadzającego się do odpowiedzi na pytanie, „czy formę pisemną wynikającą z art. 29 k.p. dla zawierania umów za stosunków pracy można zastąpić innymi formami składania oświadczeń woli prowadzącymi do zawarcia umów, a wynikającymi z uregulowań Kodeksu cywilnego i w jakich sytuacjach, jak również dotyczące interpretacji art. 18¹ k.p. w zakresie podanym w podstawach skargi oraz konieczność wykładni przepisów prawa pracy i prawa cywilnego co do oceny możliwości prawnych dokonywania zmian umów o pracę zawartych z zachowaniem formy pisemnej w drodze dorozumianych czynności”.

Zdaniem skarżącej, jakkolwiek ustna czy dorozumiana umowa również stanowi podstawę nawiązania stosunku pracy i co do zasady jest ważna, to z dyspozycji art. 29 § 2 k.p. wynika, że umowa o pracę powinna zostać zawarta w formie pisemnej, choć przyjmuje się, że jest to forma zastrzeżona dla celów dowodowych. Jednakże przy zawieraniu i zmianach umów o pracę, w ocenie skarżącej, obowiązuje forma pisemna, zgodnie z art. 29 § 2 k.p. i art. 77 k.c. w związku z art. 300 k.p. Wynagrodzenie pracownicze jest zaś szczególnie chronione, co znajduje swój wyraz w podstawowych zasadach prawa pracy zawartych w art. 11, art. 13 i art. 18 k.p., a ustawodawca przewidział możliwość zmiany warunków wynagradzania, w tym zmiany warunków wynagradzania wynikających z regulaminów wynagradzania, jedynie w drodze wypowiedzenia zmieniającego uregulowanego w art. 42 k.p. Wprawdzie co do zasady za możliwy sposób zmiany tych warunków można uznać także porozumienie zmieniające, ale we wszystkich tych czynnościach obowiązuje forma pisemna.

Skarżąca podniosła również, że obserwując proces zmian zachodzących w różnych dziedzinach prawa nie sposób nie zauważyć, że o ile na gruncie prawa cywilnego następuje liberalizacja wymogów formalnych, wyrażająca się we

wprowadzeniu formy dokumentowej czy nadaniu większego znaczenia czynnościom konkludentnym, o tyle na gruncie prawa pracy zauważa się przeciwną tendencję, gdyż zaostrza się przepisy, wprowadzając wręcz takie, które można paradoksalnie interpretować jak normy administracyjne. Jest to zrozumiałe z uwagi na potrzebę ochrony pracownika, czyli słabszej strony stosunku pracy. Dlatego art. 29 k.p. został znowelizowany w ten sposób, że aż dwukrotnie w jego treści pojawił się wymóg zachowania formy pisemnej. Nadto w przypadku jej niezachowania, pracodawca jest zobowiązany potwierdzić na piśmie warunki zatrudnienia, a zaniechanie tych rygorów stanowi wykroczenie przeciwko prawom pracownika. Tymczasem Sądy w niniejszej sprawie „uległy iluzji liberalizacji wymagań co do formy zmiany warunków wynagrodzenia”.

Zdaniem skarżącej, jej skarga kasacyjna jest również oczywiście uzasadniona, gdyż zaskarżone orzeczenie narusza zasady prawa pracy przez to, że w sprawie zastosowano przepisy Kodeksu cywilnego z mocy odesłania wynikającego z art. 300 k.p., a nie normy prawa pracy dotyczące formy wypowiedzenia warunków. Powołała również w tym zakresie art. 29 k.p., art. 77 k.c. i art. 42 k.p.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania

skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada również przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność jest z kolei możliwe wówczas, gdy zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437) i jest uzasadnione tylko wtedy, gdy orzeczenie jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami prawa (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1963r, II CZ 3/63, OSPiKA 1963 nr 11, poz. 286). Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącej o przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów.

Przed wszystkim Sąd Najwyższy zauważa, że skarżący łączy oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) z wystąpieniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), odnosząc obie te przesłanki przedsądu do tych samych przepisów prawa materialnego wymienionych we wniosku. Tymczasem, już tylko z samej przedstawionej wyżej istoty ustawowych

przesłanek przedsądu, przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c., wynika, że co do zasady nie mogą one występować jednocześnie. Jeżeli bowiem w sprawie rzeczywiście występuje istotne zagadnienie prawne, od którego rozstrzygnięcia zależy wydanie prawidłowego orzeczenia co do istoty sprawy, to z natury rzeczy ewentualny błąd orzeczniczy popełniony przez Sąd drugiej instancji nie może mieć charakteru oczywistego i podstawowego. Skarga kasacyjna nie może być, z kolei, uznana za oczywiście uzasadnioną, jeżeli o występowaniu tej przesłanki miałoby świadczyć naruszenie przepisów prawa, których wykładnia nasuwa tak duże wątpliwości, iż konieczne jest ich wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy w ramach sformułowanego w tej sprawie zagadnienia prawnego (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., II PK 247/10, LEX nr 1274964).

Również przedstawiony przez skarżącą problem prawny nie może być uznany za istotne zagadnienie prawne w wyżej przedstawionym rozumieniu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego za ugruntowany należy bowiem uznać pogląd, zgodnie z którym zmiana warunków umowy o pracę, także w części dotyczącej wysokości wynagrodzenia, może zostać dokonana nie tylko na skutek wypowiedzenia zmieniającego, o którym mowa w art. 42 k.p., ale także na mocy porozumienia stron. Z kolei porozumienie to, wbrew odmiennemu stanowisku skarżącej, może zostać zawarte nie tylko na piśmie, ale także przez ustne uzgodnienie jego warunków, a nawet przez czynności konkludentne. Z zawartego w art. 29 § 2 zdanie drugie k.p. sformułowania: „jeżeli umowa o pracę nie została zawarta z zachowaniem formy pisemnej, pracodawca powinien, najpóźniej w dniu rozpoczęcia pracy przez pracownika, potwierdzić pracownikowi na piśmie ustalenia co do rodzaju umowy oraz jej warunków” można natomiast jedynie wywieść wniosek, że w przypadku niepotwierdzenia przez pracodawcę na piśmie ustaleń co do rodzaju umowy oraz jej warunków, pracownikowi będzie służyć roszczenie o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. Potwierdzenie nie jest przy tym oświadczeniem woli i nie tworzy nowego stanu prawnego. Jest to oświadczenie wiedzy pracodawcy twierdzącego, iż warunki umowy są takie, jak w potwierdzeniu. Przepisy art. 29 § 2 i 4 k.p. nie przewidują zatem dla formy pisemnej innego rygoru, jak tylko dla celów dowodowych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 sierpnia

1997 r., I PKN 232/97, OSNAPiUS 1998 nr 10, poz. 306, czy też z dnia 25 lutego 2009 r., II PK 176/08, LEX nr 736726). Przewidziana w art. 29 § 4 k.p. forma pisemna dla zmiany warunków umowy o pracę nie ma innego rygoru poza dowodowym; niezachowanie tej formy nie powoduje bezskuteczności (nieważności) dokonanej zmiany (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 września 1977 r., I PR 67/77, LEX nr 14422 oraz z dnia 27 lipca 2011 r., II PK 29/11, LEX nr 1044009).

Trzeba też podkreślić, że z art. 30 § 1 pkt 1 k.p. wynika prawo swobodnego rozwiązania umowy o pracę na mocy dwustronnej czynności prawnej (a więc także zmiany jej warunków), czyli takiej czynności, która dochodzi do skutku w momencie złożenia przez pracodawcę i pracownika zgodnych oświadczeń woli zmierzających do zakończenia (lub modyfikacji) stosunku pracy w określonym terminie. Przy tym sposobie rozwiązania umowy oraz analogicznie przy jej zmianie nie obowiązują zaś ograniczenia, które występują w razie jednostronnego rozwiązania umowy o pracę przez pracodawcę (np. dotyczące ochrony szczególnej pracowników), ani też nie jest wymagane złożenie przez którąkolwiek ze stron oświadczenia woli na piśmie. W myśl bowiem art. 30 § 3 k.p., obowiązek złożenia pisemnego oświadczenia zarówno przez pracodawcę, jak i przez pracownika dotyczy tylko wypowiedzenia, wypowiedzenia zmieniającego oraz rozwiązania umowy bez wypowiedzenia. Podstawy po temu dostarcza art. 353¹ k.c. (stosowany w drodze odesłania zawartego w art. 300 k.p.), który wyraża zasadę swobody umów. Przepis ten stanowi, że strony mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Porozumienie stron zmieniające treść stosunku pracy - w przeciwieństwie do wypowiedzenia zmieniającego - nie jest zawężone do warunków pracy i płacy. Ponadto, skoro strony mogą na mocy porozumienia rozwiązać stosunek pracy, także w tzw. okresach ochronnych, to tym bardziej należy im przyznać uprawnienie do przekształceń jego treści wskutek zmiany poszczególnych lub wszystkich jego elementów. Ponadto porozumienie stron uważa się powszechnie za czynność prawną najbardziej odpowiednią w stosunkach pracy. Pozwala ona bowiem uregulować w sposób bezkonfliktowy każdą kwestię wynikającą ze stosunku pracy, i to nawet wówczas, gdy w wyniku porozumienia stron doszłoby do pogorszenia sytuacji pracownika. Porozumienie

takie nie może być - co do zasady - uznane za przekroczenie granic swobody stron w kształtowaniu treści stosunku pracy. W każdej bowiem sytuacji można i - w razie sporu - należy ocenić, czy owo porozumienie nie jest sprzeczne z przepisami prawa pracy (art. 18 § 1 k.p.), nie narusza zasad współżycia społecznego bądź nie sprzeciwia się właściwości (naturze) stosunku pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia z dnia 5 grudnia 2002 r., I PKN 575/01, OSNP 2004, nr 11, poz.190).

Lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wskazuje, że Sąd drugiej instancji w pełni respektował taki właśnie kierunek wykładni, przyjmując go za podstawę oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, z którego jednoznacznie wynikało, że przed objęciem przez skarżącą stanowiska rektora pozwanej doszło pomiędzy nią a pozwaną do uzgodnienia dodatku rektorskiego w wysokości obniżonej do kwoty 150 zł za jednego studenta oraz że wspomniany dodatek w tej właśnie wysokości otrzymywała ona przez cały okres zajmowania stanowiska rektora za wyjątkiem okresu od dnia 1 do dnia 28 października 2015 r. Równowartość dodatku za ten okres została jednak zasądzona wyrokiem Sądu pierwszej instancji. Należy zaś podkreślić, że w myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy jest w postępowaniu kasacyjnym związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku, co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu musiałby uwzględnić owe ustalenia przy rozpatrywaniu podniesionych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że skarżąca nie zdołała wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi kasacyjnej. Dlatego, opierając się na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz § 9 ust. 1 pkt 2 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, orzekł jak w sentencji swojego postanowienia.